Mgr. Karel Pešek
University of Defence, Brno
Institute of Intelligence Studies
e-mail: karel.pesek@unob.cz
ORCID: 0009-0003-6148-3560
prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.
Masaryk University, Brno
Faculty of Social Studies
Department of Political Science
e-mail: mmares@fss.muni.cz
ORCID: 0000-0002-7102-3205

Role Crowdsourcingu při dokumentaci a vyšetřování válečných zločinů

The Role of Crowdsourcing in Documentation and Investigation of War Crimes

Abstrakt

Tento příspěvek se věnuje využití specifického nástroje pro shromažďování důkazního materiálu v prostředí konfliktů – crowdsourcingu – v procesech dokumentace a vyšetřování válečných zločinů. Autoři objasňují hlavní soudobé výzvy a demonstrují je s pomocí příkladů ze soudobých konfliktů (včetně války na Ukrajině).

Klíčová slova: Crowdsourcing; Občanské zpravodajství; válečné zločiny; přípustnost; dokumentace; vyšetřování.

Abstract

This paper explores the use of crowdsourcing as a specific tool for gathering evidence in conflict settings, in the processes of documenting and investigating war crimes. The authors explain and demonstrate the main contemporary challenges using examples from contemporary conflicts (including the war in Ukraine).

Keywords: crowdsourcing, citizen intelligence, war crimes, crimes against humanity, admissibility, documentation, investigation.

Úvod

V souvislosti se zločiny, které jsou páchány během válečných konfliktů, se dlouhodobě objevují požadavky na odhalení a potrestání pachatelů těchto zločinů. Jako velice nadějný nástroj využívaný k vyšetřování válečných zločinům se v poslední době ukazuje *crowdsourcing*, konkrétně crowdsourcing informací od civilního obyvatelstva. Jedná se o civilní obyvatelstvo, na kterém jsou válečné zločiny buď přímo páchány nebo které se díky svému pohybu v místech probíhajícího válečného

konfliktu zapojuje do aktivit válečné zločiny dokumentujících. V našem příspěvku vysvětlíme podstatu crowdsourcingu v kontextu vyšetřování válečných zločinů, specifika jeho vazeb na dokumentaci a vyšetřování válečných zločinů a demonstrujeme tento trend na vybraných příkladech.

Teoretická východiska

Nejdříve je třeba definovat, co je vlastně *crowdsourcing*. Crowdsourcing je podle Howa (2006), který jako první tento termín využil: *„…. proces převzetí práce tradičně vykonávané určenou osobou (Obvykle zaměstnancem) a jeho outsourcing na nedefinovanou velkou skupinu lidí, zpravidla formou otevřené výzvy."*[1],[2] Vychází z konceptu tzv. kolektivní znalosti (angl. collective intelligence). Někdy je též označován jako wisdom of the crowds, kdy právě toto označení slouží v některých případech k překladu do češtiny – moudrost davů. Pro účely tohoto textu budeme však využívat výhradně anglický termín crowdsourcing, a to i vzhledem k jeho rostoucí popularitě v českém a slovenském prostředí.

Brabham (2013) ve své knize o tomto fenoménu nabízí další definici. Definuje crowdsourcing jako „*model distribuovaného řešení problému, který využívá kolektivní znalosti (internetových) skupin s cílem pomoci organizaci se specifickým úkolem“*.[3] Dále uvádí čtyři kritéria, která by měl proces splňovat, aby se dal považovat za crowdsourcový. Těmito čtyřmi kritérii jsou:

- *„Organizace (aktér) mající úkol/požadavek, který je potřeba splnit nebo chce s jeho plněním pomoci.*
- *Komunita (dav – crowd) ochotná úkol/požadavek dobrovolně vykonat.*
- *(Online) prostředí umožňující plnění úkolu a interakci mezi organizací (aktérem) a komunitou.*
- *Spolupráce je vzájemně výhodná pro organizaci (aktéra) i komunitu.“*[4]

Tato kritéria naznačují, že crowdsourcing je využíván výhradně v online prostředí (v prostředí internetu).[5] Ovšem tato část jeho definice nemusí platit, a to zejména v okamžiku, kdy se zaměříme na využití crowdsourcingu během vyšetřování válečných zločinů v soudobých ozbrojených konfliktech. Nutná je tedy pouze existence „prostředí“ (ať online nebo off-line) umožňujícího plnění úkolů a interakci mezi zaujatými stranami. Důležité je dodat, že pro „interakci“ mezi stranami bude s největší pravděpodobností zapotřebí internetové připojení nebo „alespoň“ mobilní signál. Online prostředí však zcela jistě nemusí být základní potřebou pro plnění stanoveného

[1] HOWE, Jeff. The Rose of Crowdsourcing. Online. WIRED. 2006. Dostupné z: https://www.wired.com/2006/06/crowds/

[2] DIGOUT, Jacques; AZOURI, Marwan; DECAUDIN, Jean-Marc a ROCHARD, Stephane. Crowdsourcing, Outsourcing to Obtain a Creativity Group. Online. Arab Economic and Business Journal. 2013, roč. 8, č. 1-2, s. 6-15. Dostupné z: https://doi.org/10.1016/j.aebj.2013.11.001

[3] BRABHAM, Daren C. *Crowdsourcing*. Cambridge, Massachusetts a London. England: The MIT Press, 2013, s. 117. ISBN 9780262518475. Dostupné také z: https://wtf.tw/ref/brabham.pdf

[4] Ibid, s. 3.

[5] Ibid.

úkolu (v tomto případě myslíme shromažďování důkazního materiálu civilisty v terénu).[6]

Využití crowdsourcingu jako nástroje shromažďování důkazního materiálu k vyšetřování válečných zločinů úzce souvisí s využitím crowdsourcingu jako zpravodajského zdrojového prvku shromažďování informací v prostředí soudobých válečných konfliktů.[7] Využití zpravodajských postupů během policejní práce se odvíjí od konceptu policejní práce založené na zpravodajských informacích (*Intelligence-Led Policing* – ILP)[8] a zapojení občanské společnosti do těchto aktivit se poté odvíjí od konceptu *Community policing*, který zkvalitňuje tok informací od civilistů.[9]

Americké ministerstvo spravedlnosti definuje ILP jako *„implementaci zpravodajského cyklu k podpoře rozhodovacích procesů, sdílení informací a alokaci zdrojů v rámci práce policejních složek“.*[10] *Community policing* se podle Policie ČR opírá o několik základních principů. Pro kontext crowdsourcového shromažďování důkazního materiálu je klíčový zejména princip: „*Za bezpečnost a veřejný pořádek není odpovědna pouze policie, nýbrž celá veřejnost. Instituce a občané přijímají i díky tomuto policejnímu přístupu svůj díl odpovědnosti za kvalitu života v místě svého bydliště. Hodnoty aktivní občanské společnosti tak postupně nahrazují přetrvávající lhostejnost občanů k věcem veřejným*.“[11]

Pro využití informací od civilního obyvatelstva v rámci konfliktů se v odborné literatuře objevují dva termíny označující tento fenomén pro zpravodajské účely. Jedná se o crowdsourcové zpravodajství[12] (Crowdsourced Intelligence – CROSINT) a občanské zpravodajství[13] (Citizen Intelligence – CITINT). Definice těchto dvou zdrojových prvků zpravodajského procesu se ve velké míře překrývají.

---

[6] BERGENGRUEN, Vera. How Ukraine Is Crowdsourcing Digital Evidence of War Crimes. Online. Time.com. 2022. Dostupné z: https://time.com/6166781/ukraine-crowdsourcing-war-crimes/

[7] PEŠEK, Karel. *Komparativní případové studie: využití občanského zpravodajství (CITINT) během probíhajícího konfliktu na Ukrajině v porovnání s vybranými soudobými konflikty*. Online, Diplomová práce, vedoucí Miroslav Mareš. Brno: Masarykova univerzita. 2023, s. 119. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/qjy3x/

[8] FRITSVOLD, Erik. What Law Enforcement Leaders Should Know About Intelligence-Led Policing (ILP). Online. N. d. Dostupné z: https://onlinedegrees.sandiego.edu/what-is-intelligence-led-policing/

[9] ECK, John E. a Ronald V. CLARKE. Analysis for Problem Solvers. *U.S. Department of Justice.* 2013, s. 19-20. ISBN 978-1-935676-55-3.

[10] U.S. Department of Justice. Navigate Your Agency´s Path To Intelligence-Led Policing. Online, Policy paper. Washington, 2009. Dostupné z: https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/navigating-your-agencys-path-intelligence-led-policing

[11] POLICIE ČR. *Co je to Community policing*. Online. Policie.cz. N. d. Dostupné z: https://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx

[12] STOTTLEMYRE, Steven. HUMINT, OSINT, or Something New? Defining Crowdsourced Intelligence. Online. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*. 2015, roč. 28, č. 3. Dostupné z: https://doi.org/10.1080/08850607.2015.992760

[13] BURKE, Paul. THE ISSUES IN THE COLLECTION, VERIFICATION AND ACTIONABILITY OF CITIZEN-DERIVED AND CROWDSOURCED INTELLIGENCE DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE. Online. Strategic Panorama. 2022. Dostupné z: https://doi.org/10.53679/2616-9460.specialissue.2022.09

Odlišnost spočívá v jejich individuální interpretaci každým jednotlivým autorem či institucí. Ústav zpravodajských studií (ÚZS) v současné době pracuje na vytvoření jasných definic, které od sebe budou fenomény zapojující civilní obyvatelstvo do zpravodajského procesu distinktivně oddělovat.[14] Důležité je, že oba zmíněné termíny znázorňují proces, *„během kterého jsou zpravodajské úkoly převáděny a určeny přímo skupině potenciálních zdrojů (civilistů), kteří se nacházejí mimo státní bezpečnostní strukturu, toto civilní obyvatelstvo shromažďuje nezpracovaných informace ve fyzické nebo kybernetické doméně na základě všeobecné výzvy nebo vlastní proaktivity*, ve *prospěch státního bezpečnostního aktéra (organizace)*, *kterému informace poskytují.“*[15]

Nabízí se podobnost se zdrojovými prvky zpravodajského procesu OSINT a HUMINT, zde je však odlišnost určena právě tím, že proces shromažďování informací je outsourcován mimo oficiální bezpečnostní struktury. Civilisté nejsou příslušníky bezpečnostních, ozbrojených ani zpravodajských složek státu.[16]

Pro účely tohoto textu je vhodné stanovit definici popisující fenomén crowdsourcingu během vyšetřování válečných zločinů v soudobých konfliktech. Od definice se odvíjí výběr analyzovaných příkladů dále v textu. Pokud tedy využijeme již dříve uvedenou Brabhamovu[17] definici crowdsourcingu a aplikujeme ji na roli tohoto fenoménu během procesu shromažďování důkazního materiálu, získáme následující definici: *model distribuovaného shromažďování důkazního materiálu, který využívá kolektivního potenciálu civilního obyvatelstva, nacházejícího se mimo státní bezpečnostní struktury, s cílem decentralizovat a outsourcovat sběr důkazního materiálu, za účelem vyšetřování válečných zločinů.* Využití crowdsourcingu ke shromažďování důkazního materiálu není podmíněno existencí válečného konfliktu,[18] ale článek popisuje právě příklady ze soudobých konfliktů.

Dalším možným rozdílem, které od sebe odděluje CROSINT a CITINT, je existence takzvaných designovaných kanálů v rámci CITINT.[19] Designované kanály jsou v kontextu aktivit civilního obyvatelstva během shromažďování informací v prostředí konfliktu představovány zejména: určenými chatovacími kanály v rámci komunikačních mobilních aplikací, vládními mobilními aplikacemi modifikovanými pro účely CITINT, dalšími oficiálními i neoficiálními komunikačními kanály určenými ke shromažďování sdílených informací od civilistů nebo jinými platformami umožňujícími datový tok mezi civilisty a cílovou skupinou.[20]

Nakonec je důležité zmínit, že výše popisované formy se akronymem CITINT začaly označovat až v souvislosti s masovostí jejich využití během počáteční fáze probíhající ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022. Popisují však fenomén, který byl

[14] ÚSTAV ZPRAVODAJSKÝCH STUDIÍ. Zaměření ústavu. Online. 2024. Dostupné z: https://uzs.unob.cz/ustav/zamereni-ustavu/
[15] Viz PEŠEK, ref. 7, s. 42.
[16] Viz STOTTLEMYRE, ref. 12, s. 586.
[17] Viz BRABHAM, ref. 3, s. 117.
[18] Herhkovitz, Shay. 2020. “Crowdsourced Intelligence (Crosint): Using Crowds for National Security.” The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs 22 (1): 42–55. doi:10.1080/23800992.2020.1744824
[19] Viz BURKE, ref. 13, s. 5.
[20] Viz PEŠEK, ref. 7, s. 39.

v určitém rozsahu přítomen již během první občanské války v Libyi[21] nebo během občanské války v Sýrii. Během těchto dvou konfliktů bylo crowdsourcové shromažďování informací civilisty označováno akronymem CROSINT. Ke vzniku nového akronymu bezpochyby přispěla zmiňovaná masovost rozšíření těchto aktivit v ukrajinském kontextu, která značně přesahuje jakékoliv předchozí využití crowdsourcingu v prostředí válečného konfliktu.[22]

Pokud se týká pojmu „válečný zločin", vycházíme z pojetí těchto zločinů jako takových, které „spočívají v kvalifikovaném porušení pravidel MHP, spáchaném v době ozbrojeného konfliktu"[23] a jsou vymezeny v článku 8 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Zahrnují závažná porušení Ženevských úmluv a jiná závažná porušení zákonů a obyčejů války.[24] Ve sledovaných geografických oblastech dochází i k páchání jiných zločinů než zločinů válečných, a to zločinů proti lidskosti (ve smyslu článku 7 Římského statutu) a existuje i podezření z páchání zločinů genocidy dle článku 6 tohoto statutu, případně i jiných zločinů a porušení lidských práv.[25] Sporné může být určení toho, zda už jsou spory na určitém místě ozbrojeným konfliktem ve smyslu mezinárodního práva či nikoliv, což pak má dopady na pojetí aktivit v době míru jako zločinů proti lidskosti anebo aplikaci práva válek a ozbrojených konfliktů.[26]

Z hlediska získávání informací prostřednictvím crowdsourcingu se u všech těchto druhů zločinů jedná o obdobné mechanismy. Proto budou dále například charakterizovány nástroje získávání informací o porušování lidských práv, protože jsou takto v originále nazvány, jejich zjištění se však mohou týkat i válečných zločinů. Znamená to tedy, že část aktivit, které v těchto databázích spadají do jimi vymezené kategorie porušování lidských práv, jsou současně válečnými zločiny podle mezinárodněprávních norem. Obecně je třeba zdůraznit, že terminologie organizací zabývajících se crowdsourcingem nemusí odpovídat striktnímu vymezení v mezinárodním právu veřejném anebo v národních právních řádech, ale reálně válečné zločiny zčásti zahrnuje. Popis skutku či více skutků v takové databázi pak – při splnění dalších podmínek (viz dále) lze diskutovat jako potenciální důkaz u mezinárodního trestního soudu.

Metodologická východiska

[21] STOTTLEMYRE, Steve a Sonia STOTTLEMYRE. Crisis Mapping Intelligence Information During the Libyan Civil War: An Exploratory Case Study. Online. Policy & Internet. 2013, roč. 4, č. 3-4, Dostupné z: https /doi.org/10.1002/poi3.9

[22] Viz BERGENRGUEN, ref. 6.

[23] BÍLKOVÁ, Veronika a Petra DITRICHOVÁ. Konflikt na Ukrajině, válečné zločiny a jejich stíhání. *Advokátní deník.* 17. 7. 2022. Dostupné z https://advokatnidenik.cz/2022/07/17/konflikt-na-ukrajine-a-valecne-zlociny/

[24] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

[25] BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva*. Část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2023. Dostupné z: https://www.iir.cz/konflikt-na-ukrajine-z-pohledu-mezinarodniho-prava-cast-iii-trestni-postih-pachatelu-zavaznych-zlocinu

[26] GREEN, L. *The contemporary law of armed conflict.* Manchester: Manchester University Press, 2008.

Předkládaný text je kvalitativní deskriptivní analýzou fenoménu crowdsourcingu, jako nástroje využívaného k vyšetřování válečných zločinů v prostředí soudobých konfliktů. Uvedené metody byly zvoleny z důvodu základního představení problematiky. Předmětem analýzy byly případy, kde se tento postup během shromažďování důkazního materiálu prokazatelně objevil. Autoři využívají výhradně sekundárních zdrojů, které neobsahují utajované ani citlivé skutečnosti. Validita textu je zvýšena triangulací zdrojových pramenů. Hlavním cílem textu je popsat a následně prezentovat příklady využití crowdsourcových metod jako nástroje přispívajícího ke shromažďování důkazního materiálu. Pro analýzu byly zvoleny případy ruské invaze na Ukrajinu a občanské války v Sýrii, tedy případy, kde došlo ke značnému využití crowdsourcingu jako nástroje pro vyšetřování válečných zločinů. Zároveň jsou oba případy značně rozdílné a poskytují na zkoumaný problém odlišný pohled.

Role crowdsourcingu v soudobých válečných konfliktech

V kontextu crowdsourcingu během válečného konfliktu jsou civilisté využíváni zejména během shromažďování informací v terénu (v místech bojů). Shromážděné informace následně poskytují cílovým aktérům. Civilní obyvatelstvo se však může podílet i na jiných aktivitách, jako je analýza informací, zejména audiovizuálních záběrů z bojišť nebo satelitních snímků. Stejně tak mohou být informace shromážděné civilním obyvatelstvem použity k vyšetřování válečných zločinů i k jiným humanitárně orientovaným činnostem. V rámci civilního zapojení hraje neopomenutelnou roli mimo domény fyzické i doména kybernetická,[27] zejména prostředí sociálních sítí. Následující *tabulka 1* prezentuje možnosti využití crowdsourcových informací od civilního obyvatelstva, a to zejména s cílem poukázat na komplexnost tématu a značnou rozmanitost využitelnosti těchto informací v rámci válečného konfliktu. Podstatnou pro tento text zůstává využitelnost crowdsourcingu jako nástroje ke shromažďování důkazního materiálu, která je v rámci tabulky označena tučně.

Tabulka 1: Možnosti využití crowdsourcových informací v prostředí konfliktu[28]

[27] CORN, Gary. UKRAINE SYMPOSIUM – THE LAW OF CROWDSOURCED WAR: DEMOCRATIZED SUPPLY CHAINS – PART I. Online. 2023. Dostupné z: https://lieber.westpoint.edu/law-crowdsourced-war-democratized-supply-chains-part-i/?fbclid=IwAR3zAAri-TzMwZBKFa02BklRIxM7k1FakwAySz6gjCwgUBgvzdmYWZWb3Po.

[28] Viz PEŠEK, ref. 7, s. 45-46., Viz BURKE, ref. 13., KOSTENKO, Aleksei. Smartphones, crowdsourcing play crucial role in defence of Ukraine. Online. Central.asia-news. 2022. Dostupné z: https://central.asia-

Fyzická doména	*Kybernetická doména*
Nahlašování válečných zločinů (sběr důkazního materiálu) – využití při vyšetřování	**Příspěvky na sociálních sítích obsahující informace o válečných zločinech**
Detekce raketového ostřelování, dělostřeleckého odstřelování a útoků dronů apod.	Využití metadat spojených s příspěvky na sociálních sítí
Identifikace vysoce postavených nepřátelských vojenských důstojníků (identifikace obličejových rysů)	Činnost amatérských analytiků
Hlášení nevybuchlé munice a jiného zejména vojenského materiálu	Příspěvky na sociálních sítích obsahující informace o situaci na bojišti
Hlášení pohybu nepřátelských jednotek	Zapojení civilistů do kill-chain
Zapojení civilistů do kill-chain	
Monitorování diverzních operací za frontovou linií (boj proti kolaborující části populace i nepřátelským jednotkám operujícím v týlu nepřítele)	
Hlášení škod na majetku způsobených válkou	

Využití crowdsourcingu k vyšetřování válečných zločinů během války na Ukrajině

Prvním případem, na který se tomto textu zaměříme, je využití crowdsourcingu jako nástroje shromažďování důkazního materiálu během ruské invaze na Ukrajinu. Mimo zmiňované kanály pro shromažďování civilních informací o pohybu nepřátelských jednotek existují i další kanály fungující na podobném principu, ovšem s odlišnou rolí. Ukrajinská strana například v reakci na válečné zločiny spáchané v Buči, Hostomeli a Irpini spustila designované kanály určené pro vyšetřování válečných zločinů. Civilisté skrze ně mohou sdílet audiovizuální informace, které Ukrajina plánuje využít jako důkazní materiál u Mezinárodního trestního tribunálu v Haagu.[29]

K tomuto vyšetřování jsou využívána data shromážděná jak ve fyzickém, tak i kybernetickém prostředí. Na sociálních sítích jsou také zveřejňovány příspěvky s cílem zvýšit povědomí o porušování lidských práv během tohoto konfliktu. Podle

news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2022/03/24/feature-03., NISSEN, Thomas Elkjer. #TheWeaponizationOfSocialMedia: @Characteristics_of_Contemporary_Conflicts. Online. Research.fak.dk. 2015. Dostupné z: https://research.fak.dk/esploro/outputs/book/TheWeaponizationOfSocialMedia-CharacteristicsofContemporaryConflicts/991815694803741#details., SVETOKA, Sanda. Social Media as a Tool of Hybrid Warfare. Online. Stratcomcoe.org. 2016. Dostupné z: https://stratcomcoe.org/publications/social-media-as-a-tool-of-hybrid-warfare/177. & FORD, Matthew a Andrew HOSKINS. Radical War: Data, Attention and Control in the Twenty-First Century. Spojené Království: C Hurst & Co Publishers, 2022. ISBN 9781787386990.

[29] Viz BERGENRGUEN, ref. 6.

dostupných dat vyšetřují ukrajinští prokurátoři na základě důkazů poskytnutých civilním obyvatelstvem více než 21 tisíc případů tohoto druhu.[30]

Tato forma (crowdcoursová) shromažďování důkazního materiálu je v rámci historie konfliktů bezprecedentní (ve využití těchto metod státními orgány). Podle Ukrajiny není jediným cílem těchto aktivit dosáhnout spravedlnosti v rámci této války, ale také přispět k rozvoji mezinárodního práva v oblasti ochrany civilního obyvatelstva během konfliktů, stejně tak přispět ke standardizaci využití volně dostupných informací jako důkazního materiálu během vyšetřování komplexnějších případů.[31]

Další formou využití volně dostupných informací ze sociálních sítí je tvorba takzvaných živých map. Aktivita spočívající v tvorbě živých map je především aktivitou nestátních aktérů – civilistů. Živé mapy vycházejí z volně dostupných zdrojů včetně zpráv ukrajinského generálního štábu a zpráv územních vojenských útvarů, ale i z dat zprostředkovaných crowdsourcingem. Takovéto mapy mají samozřejmě řadu limitů a jejich přesnost není garantována, živé mapy slouží spíše jako *„obecná představa“*.[32]

Jedním z příkladů živé mapy jsou snahy nezávislého projektu Bellingcat mapovat na svých webových stránkách incidenty násilí spáchaného na civilním obyvatelstvu. Mezi takové incidenty zahrnují poničená civilní obydlí a infrastrukturu, ale i ztráty na životech civilistů způsobené eskalací konfliktu.[33]

Bellingcat se také zapojuje do snah odhalit falešné zprávy, jejichž cílem je zpochybnit válečné zločiny páchané Ruskou federací. Občanští novináři za tímto účelem využívají fotky a videa umístěná na sociálních sítích, satelitní snímky, ale i mainstreamové zpravodajství.

Známými případy, kterými se Bellingcat v rámci konfliktu na Ukrajině zabýval, jsou případy násilí páchaného na ukrajinských civilistech v Buči[34] a Kramatorsku.[35] Opomenout nesmíme ani roli soukromých technologických firem, jako je například společnost Maxar. Díky satelitním snímkům pořízeným na satelitních platformách této

[30] ŠEVČENKOVÁ, Olga. “Цифрове поле бою: як інтернет змінив війну”. Focus.ua. 2022. https://focus.ua/uk/voennye-novosti/540302-cifrovoe-pole-boya-kak-internet-izmenil-voynu

[31] Viz BERGENRGUEN, ref. 6.

[32] TYMOŠENKOVÁ, Oleksandra; KELMOVÁ, Nedia a Pavlo SOLODKO. Карта бойових дій. Оновлюється. Online. Texty.org.ua. 2022. Dostupné z: https://texty.org.ua/projects/106137/karta-bojovyh-dij-onovlyuyetsya/

[33] BELLINGCAT. Hospitals Bombed and Apartments Destroyed: Mapping Incidents of Civilian Harm in Ukraine. Online. Bellingcat. 2022. Dostupné z: https://www.bellingcat.com/news/2022/03/17/hospitals-bombed-and-apartments-destroyed-mapping-incidents-of-civilian-harm-in-ukraine/

[34] HIGGINS, Eliot. «Факти» Росії про Бучу та реальні докази. Online. Bellingcat. 2022. Dostupné z: https://uk.bellingcat.com/rozsliduvannya/2022/05/10/fakty-rossii-pro-buchu-ta-realni-dokazy/

[35] SHELDON, Michael. «Факти» Росії про Краматорськ і реальні докази. Online. Bellingcat. 2022. Dostupné z: https://uk.bellingcat.com/rozsliduvannya/2022/05/09/fakty-rosiyi-pro-kramatorsk-i-realni-dokazy/

společnosti, se podařilo vyvrátit ruská tvrzení o falšování válečných zločinů v Buči Ukrajinci.[36]

Konkrétním designovaným kanálem je tzv. *War Crime Bot* (Bot pro válečné zločiny). Jedná se o kanál v aplikaci Telegram, který umožňuje nahlašování válečných zločinů, specificky pak násilí na civilním obyvatelstvu. Zároveň umožňuje přidat audiovizuální materiál a textový komentář jako přílohu.[37]

Dalším designovaným kanálem jsou webové stránky vytvořené za účelem nahlašování válečných zločinů Generální prokuraturou Ukrajiny. Společně s těmito stránkami vznikla mobilní aplikace *RWC - #RussianWarCrimes*. Umožňující otevřít rozhraní stránek na chytrém mobilním telefonu. Zjednodušuje tak celý proces shromažďování důkazního materiálu.[38]

Obrázek 1 prezentuje rozhraní těchto stránek. Internetové stránky obsahují seznam aktivit a činů, které spadají do kategorie válečných zločinů. Stránka uvádí konkrétní příklady válečných zločinů. Těmito příklady jsou: zranění nebo zabití civilistů, mučení, znásilnění nebo věznění civilního obyvatelstva, násilí vůči zdravotnickému personálu, využití civilistů jako lidských štítů, deportace a nezákonné přemisťování civilního obyvatelstva, nucení občanů k účasti v bojích proti vlastnímu státu, poškozování civilní infrastruktury, okrádání civilistů, ničení vzdělávacích a kulturních institucí, poškození a ničení náboženských budov, odepření nebo zbavení přístupu k lékařské péči a záměrné údery na personál, infrastrukturu a vybavení související s poskytováním humanitární pomoci.[39]

Stránky obsahují také postup, jak válečné zločiny zachytit (levá dolní část Obrázku 1). Na stránkách je dále dostupný podrobný formulář s údaji o hlášeném válečném zločinu, který může vyplnit kdokoliv. K formuláři je samozřejmě možné přiložit i vlastní soubory (typicky audiovizuální materiál zachycený na chytrý mobilní telefon). Formulář je k dispozici v ukrajinštině, ale i angličtině a v obou jazycích je možné jej také vyplnit).[40] Orgány touto cestou obdržely na 10 tisíc příspěvků.[41]

[36] BROWNE, Malachy; BOTTI, David a Haley WILLIS. Satellite images show bodies lay in Bucha for weeks, despite Russian claims. Online. The New York Times. 2022. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2022/04/04/world/europe/bucha-ukraine-bodies.html

[37] TOKAR-OSTAPENKOVÁ, Olena. Є-помічник! Кращі боти та застосунки під час війни. Online. National institute for strategic studies. 2022. Dostupné z: https://niss.gov.ua/news/video/ye-pomichnyk-top-naykrashchykh-zastosunkiv-pid-chas-viyny

[38] KANCELÁŘ GENERÁLNÍHO PROKURÁTORA UKRAJINY. If you became a victim or witness of Russia's war crimes, record and send the evidences! Online. Warcrimes.gov.ua. 2022. Dostupné z: https://warcrimes.gov.ua/en/

[39] Ibid.

[40] KANCELÁŘ GENERÁLNÍHO PROKURÁTORA UKRAJINY. If you became a victim or witness of Russia's war crimes, record and send the evidences! Online. Warcrimes.gov.ua. 2022. Dostupné z: https://warcrimes.gov.ua/en/

[41] Viz BERGENRGUEN, ref. 6.

Obrázek 1: Oficiální ukrajinský formulář pro nahlašování válečných zločinů během ruské invaze[42]

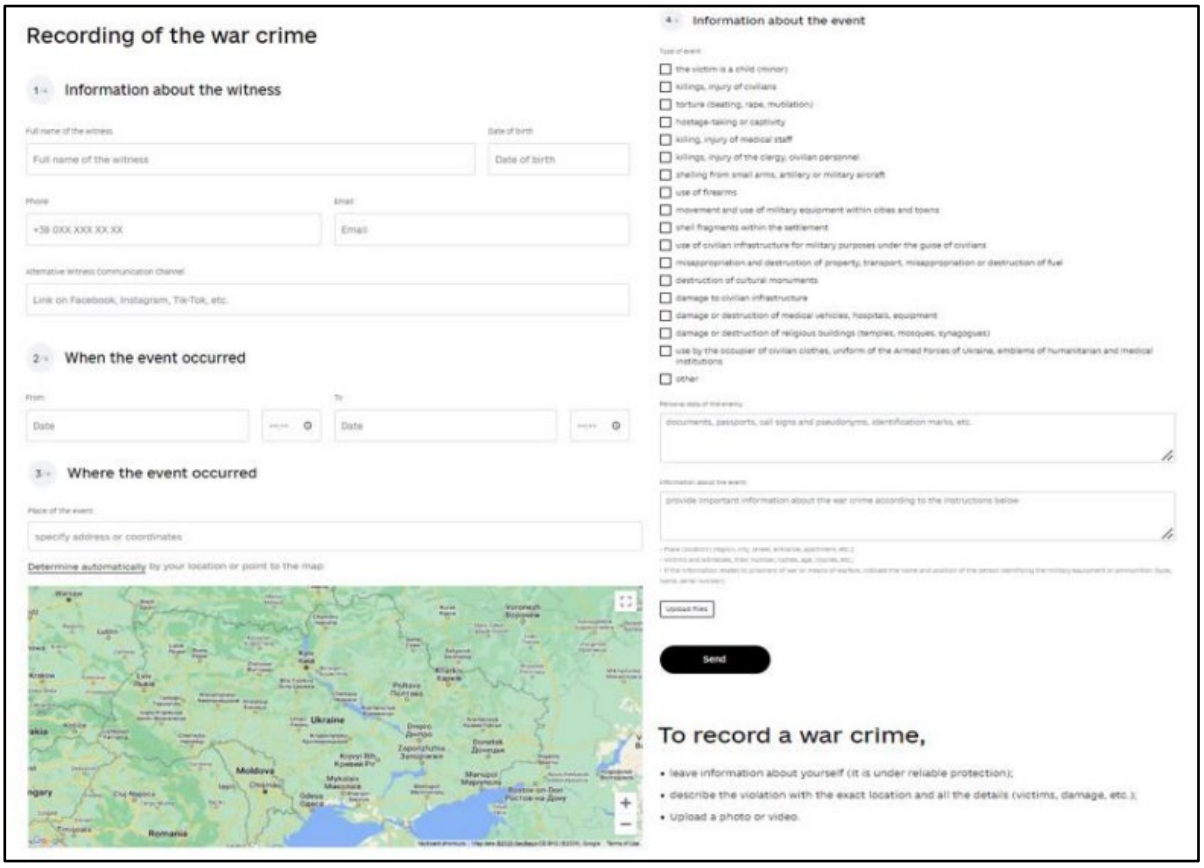

Využití crowdsourcingu k vyšetřování válečných zločinů během občanské války v Sýrii

V rámci občanské války v Sýrii bylo využití crowdsourcového shromažďování důkazního materiálu prakticky totožné, liší se však v adresátovi tohoto druhu informací. V Sýrii je crowdsourcové vyšetřování válečných zločinů uskutečňováno domácími nestátními aktéry (Asadův režim takto válečné zločiny, pokud je známo, nevyšetřuje), kteří za tímto účelem zřizují vlastní designované kanály. Oproti ukrajinskému případu zde chybí státní zastřešení tohoto procesu.

Obecně se pak i na vyšetřování válečných zločinů a jiných zločinů v jejich jurisdikcí podílejí mezinárodní orgány. Příkladem účasti mezinárodních orgánů na vyšetřování válečných zločinů během občanské války v Sýrii je Mezinárodní, nestranný a nezávislý mechanismus (z anglického International, Impartial and Independent Mechanism, zkratka IIIM) na pomoc při vyšetřování a stíhání osob odpovědných za nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva spáchané v Syrské arabské republice od března 2011.[43] Orgán vznikl dne 21. prosince 2016 přijetím Valného shromáždění OSN rezoluci A/71/248.[44]

[42] Viz KANCELÁŘ GENERÁLNÍHO PROKURÁTORA UKRAJINY, ref. 34.
[43] IIIM. n. d. “MANDATE.” https://iiim.un.org/who-we-are/at-a-glance/
[44] United Nations: General Assembly. 2017. “International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Persons Responsible for the

IIIM je zprostředkovatelem spravedlnosti, který usiluje o vyvození odpovědnosti za hlavní mezinárodní zločiny, zejména válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocidu, spáchané v Sýrii od března 2011. IIIM však *„nemá pravomoci v oblasti trestního stíhání. Pomáhá těm jurisdikcím, které vedou vyšetřování a stíhání podezřelých pachatelů zločinů v Sýrii.“*[45]

Pro konflikt jsou typické snahy těchto nestátních aktérů využít masivního počtu audiovizuálních záběrů ze syrských bojišť, které shromažďují a ověřují pomocí nástrojů z volně dostupných zdrojů. [46] Cílí zejména na vyšetřování válečných zločinů a na postkonfliktní rekonstrukci Sýrie.[47] Trend se odvíjí od událostí z Arabského jara z ostatních zemí.[48]

Crowdsourcová data poskytnutá civilisty využívá projekt krizového mapování Syrian Tracker Crisis Map (2011) mapující zejména případy porušování lidských práv, a to již od vypuknutí nepokojů v roce 2011.[49] Ten v sobě kombinuje sofistikované vytěžování dat společně s crowdsourcovými informacemi shromážděnými civilisty přímo v terénu. Civilista tak může přímo v terénu prostřednictvím formuláře na webových stránkách (ten je zachycen na Obrázku 2) připojit vlastní audiovizuální materiál. Dále pak může emailem, Twitterem, Facebookem nebo i jinými platformami s projektem sdílet pozorované porušování lidských práv nebo úmrtí spojená s průběhem konfliktu. Hlášení civilistů jsou poté překládána (formulář je možné vyplnit arabsky i anglicky), lokalizována a ověřena skupinou dobrovolníků pomocí triangulace skrze ostatní přístupné zdroje. Téměř 90 % hlášených případů bylo zdokumentováno na základě audiovizuálního materiálu. Ověřené případy jsou následně umístěny na interaktivní mapu nabízející údaj o celkovém počtu úmrtí v jednotlivých oblastech Sýrie.[50] Na stránkách je dostupných více než 7500 hlášení, z tohoto čísla je více než 2000 případů tvořeno informacemi od civilistů přímo z terénu a na 2500 případů je tvořeno analýzou obsahu sociálních sítí.[51]

Most Serious Crimes under International Law Committed in the Syrian Arab Republic since March 2011.” https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/462/01/pdf/n1646201.pdf?token=mTFde7Jomj7oUZomMc&fe=true

[45] IIIM. “Who We Are.” https://iiim.un.org/who-we-are/at-a-glance/

[46] MERRIN, William; HOSKINS, Andrew. “Tweet fast and kill things: digital war“. 2020. Digi War (1): 184–193. https://doi.org/10.1057/s42984-020-00002-1

[47] GOL, Jiyar. Syria conflict: The 'war crimes' caught in brutal phone footage. Online. BBC. 2019. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50250330

[48] COTTLE, Simon. Media and the Arabuprisings of 2011: Research notes. Online. Journalism. 2011, roč. 12, č. 5, s. 655-656. Dostupné z: https://doi.org/10.1177/1464884911410017

[49] HUMANITARIAN TRACKER. Syrian Tracker. Online. Humanitarian tracker. 2011. Dostupné z: https://www.humanitariantracker.org/syria-tracker

[50] MEIER, Patrick. Crisis Mapping Syria: Automated Data Mining and Crowdsourced Human Intelligence. Online. Irevolutions. 2012. Dostupné z: https://irevolutions.org/2012/03/25/crisis-mapping-syria/#comments

[51] Viz HUMANITARIAN TRACKER, ref. 49.

Obrázek 2: Formulář na webových stránkách *Syria Tracker* demonstruje využití crowdsourcových informací od civilistů[52]

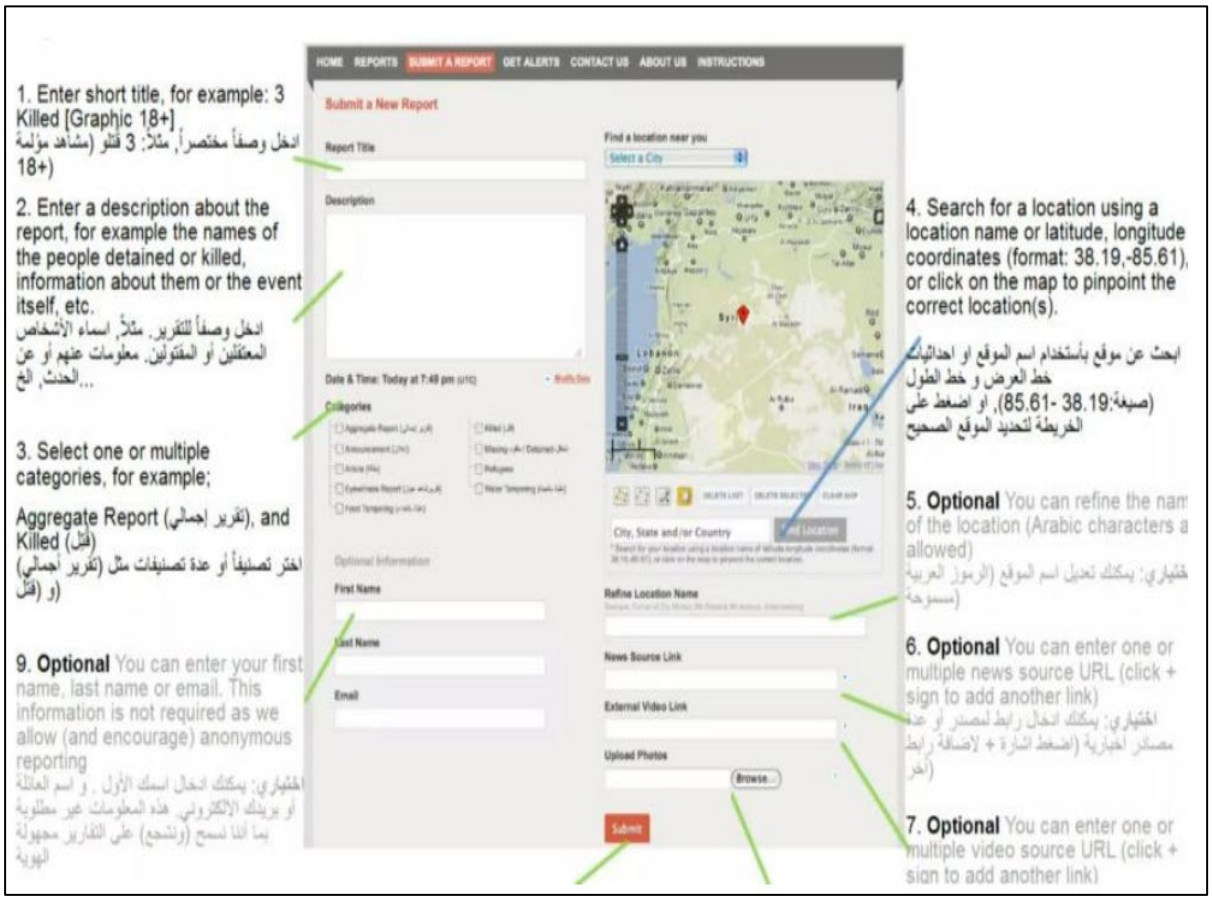

Na podobných principech funguje i Syrský archiv (z anglického *Syrian Archive*), který je řadou autorů za svoje dosavadní působení v rámci digitálního mapování porušování lidských práv vyzdvihován.[53] Syrský archiv pomocí dat z otevřených zdrojů monitoruje, vyšetřuje a archivuje případy porušení lidských práv během syrského konfliktu za využití sofistikovaného metodologického rámce.[54] Projekt využívá ke sběru dat standardizované schéma metadat a databáze důvěryhodných zdrojů digitálního obsahu, včetně crowdsourcových informací od civilistů (viz Obrázek 3). Podle informací, které Syrský archiv sám poskytuje, využil více než 5 tisíc jedinečných zdrojů, ze kterých získal a zarchivoval více než tři a půl milionu audiovizuálního materiálu. Vyšetřil pak více než 2 tisíce jedinečných incidentů.[55]

[52] KASS-HOUT, T.; ALHINNAWI, H.; SANY, L.; KAMALI, J. B.; MEIER, P.; SCALES, D.; FREIFELD, C. C.; BROWNSTEIN, J. S. a D. KAYE. 2012. "Syria Tracker: Crowdsourcing Crisis Information". Slideshare.net. https://www.slideshare.net/humanitariantracker/syria-tracker-crowdsourcing-crisis information?qid=0e109e1f-8acf4a72-b292-dc5b58327267&v=&b=&from_search=4

[53] Viz MERRIN, HOSKINS, ref. 37, s. 189.

[54] SYRIAN ARCHIEVE. About: Mission. Online. Syrian Archive. 2023. Dostupné z: https://syrianarchive.org/en/about

[55] SYRIAN ARCHIEVE. Methods and Tools: Open Source Tools and Methods for Open Source Investigations. Online. 2023. Dostupné z: https://syrianarchive.org/en/about/methods-tools.

Obrázek 3: Zdroje dat, které Syrský archiv využívá k získávání informací o porušování lidských práv a ostatních zločinech, včetně crowdsourcových informací od civilistů[56]

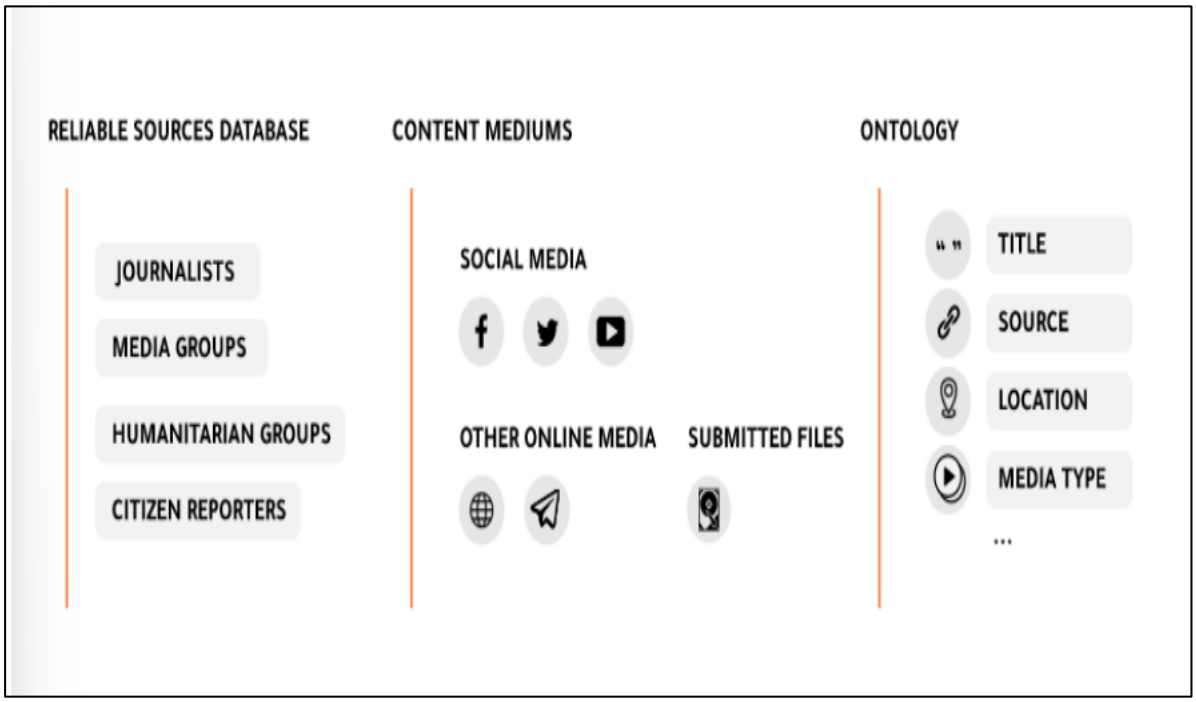

Dalším příkladem v rámci syrského konfliktu je experimentální projekt Amnesty International USA společně se Standby Task Force. Jednalo se o projekt crowdsourcové analýzy satelitních snímků s cílem odhalit pohyb a polohu vojenských jednotek, demonstrací a checkpointů. Satelitní snímky byly projektu poskytnuty v textu již zmiňovanou soukromou společností Maxar. Cílem projektu bylo odhalit „potenciální indikátory“ porušování lidských práv v rámci pomalu eskalujícího konfliktu.[57]

I v tomto konfliktu je možné identifikovat aktivity občanských novinářů a amatérských analytiků otevřených zdrojů. Příkladem je již zmiňovaný projekt Bellingcat, jehož analytici se zaměřovali na užití chemických zbraní režimem Bašára Asada a pomocí důkazů z otevřených zdrojů se jim jejich použití podařilo potvrdit,[58] včetně využití bomb plněných sarinem a označení následků majících přímý dopad na syrské civilní obyvatelstvo.[59]

[56] SYRIAN ARCHIEVE. Methods and Tools: Open Source Tools and Methods for Open Source Investigations. Online. 2023. Dostupné z: https://syrianarchive.org/en/about/methods-tools

[57] UNGERLEIDER, Neal. The Syrian War Crowdsourcing Experiment. Online. Fastcompany.com. 2011. Dostupné z: https://www.fastcompany.com/1781570/syrian-war-crowdsourcing-experiment

[58] HIGGINS, Eliot. The Open Source Hunt for Syria's Favourite Sarin Bomb. Online. Bellingcat. 2020. Dostupné z: https://www.bellingcat.com/news/2020/04/21/the-open-source-hunt-for-syrias-favourite-sarin-bomb/

[59] HIGGINS, Eliot. Volcanoes in Damascus. Online. Bellingcat. 2014. Dostupné z: https://www.bellingcat.com/resources/case-studies/2014/07/15/volcanoes-in-damascus/

Závěr

Tento článek se věnoval fenoménu crowdsourcingu jako nástroje umožňujícího využít kolektivní potenciál civilního obyvatelstva ke shromažďování důkazního materiálu během vyšetřování válečných zločinů v soudobých konfliktech. Text popsal fungování crowdsourcového procesu během shromažďování důkazního materiálu a tento nástroj empiricky znázornil na dvou případech ze soudobých konfliktů, konkrétně na probíhající válce na Ukrajině a na občanské válce v Sýrii.

V první části autoři skrze teoretická východiska stanovili definici crowdsourcingu pro účely vyšetřování válečných zločinů jako: *model distribuovaného shromažďování důkazního materiálu, který využívá kolektivního potenciálu civilního obyvatelstva, nacházejícího se mimo státní bezpečnostní struktury, s cílem decentralizovat a outsourcovat sběr důkazního materiálu, za účelem vyšetřování válečných zločinů.* Také upozornili na souvislost mezi využitím crowdsourcingu v souvislosti s vyšetřováním válečných zločinů a jeho využitím jako zdrojového prvku zpravodajského procesu.

Dále byly v textu podrobně popsány podoby crowdsourcového shromažďování důkazního materiálu v rámci ruské invaze na Ukrajinu a občanské války v Sýrii. Oba případy ukazují odlišné uchopení tohoto nástroje. Případ Ukrajiny prezentuje státem sponzorovaný proces. To, že je crowdsourcing shromažďování důkazního materiálu na Ukrajině státem sponzorovaný, mělo bezpochyby vliv na masovost využití tohoto trendu ukrajinským civilním obyvatelstvem. V rámci syrského případu byl crowdsourcing za těmito účely využíván výhradně nestátními aktéry. Oba případy ukazují, že pokud je civilistům umožněno se do shromažďování důkazního materiálu zapojit (např. vytvořením designovaných kanálů), tak se do aktivit s velkou pravděpodobnosti alespoň někteří z nich také skutečně zapojí.

Z právního i etického hlediska je přitom možné upozornit na rizikovost aktivit v rámci crowdsourcingu z hlediska možného označení za špionáž (respektive za vyzvědače), včetně následného postihu dle vnitrostátního práva (může se jednat i o trest smrti). Pokud je taková činnost uskutečňována utajeně a dotčená osoba nenosí uniformu,[60] je taková osoba chráněna mezinárodním humanitárním právem jen ve smyslu práva na rozsudek. U rozhodování takových případů je možné brát do úvahy účel shromažďování informací (dokázání zločinu), subjekt, pro která jsou informace získávány (nemusí se jednat o válečnou stranu) i charakter informací (může jít například o fotografii zločinu). Následky aktivit v rámci crowdsourcingu musí každopádně angažované osoby zvážit před zapojením do této činnosti a mít je na paměti během ní.[61]

Důležité je obecně posoudit přípustnost shromážděného důkazního materiálu v případě, že dojde k soudnímu procesu. Jedna ze stran sice může mít k dispozici velké množství takto shromážděného materiálu, ale jeho autentičnost může být

[60] ROGERS, A.P.V. *Law on the battlefield.* Manchester: Manchester University Press, pp. 42-43.

[61] International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 75 UNTS 287, 12 August 1949, https://www.refworld.org/legal/agreements/icrc/1949/en/32227 [accessed 21 July 2024]

u soudu zpochybňována. Problematika přípustnosti (admisibility) takto získaných důkazů je klíčovou a soudní praxí doposud nerozhodnutou výzvou. Souvisí i s dynamikou vývoje mezinárodního práva, když například experti Jay D. Aronson a Enrique Piracés apelují na to, aby se Mezinárodní trestní soud adaptoval na nové podmínky a uznal důkazy shromážděné v elektronických databázích.[62] Obdobné požadavky se ale týkají i dalších mezinárodních soudních orgánů i národních soudů. Právě zde spatřujeme další prostor pro výzkum této problematiky.

Seznam použitých zdrojů

BELLINGCAT. Hospitals Bombed and Apartments Destroyed: Mapping Incidents of Civilian Harm in Ukraine. Online. Bellingcat. 2022. Dostupné z: https://www.bellingcat.com/news/2022/03/17/hospitals-bombed-and-apartments-destroyed-mapping-incidents-of-civilian-harm-in-ukraine/.

BERGENGRUEN, Vera. *How Ukraine Is Crowdsourcing Digital Evidence of War Crimes*. Online. Time.com. 2022. Dostupné z: https://time.com/6166781/ukraine-crowdsourcing-war-crimes/.

BRABHAM, Daren C. *Crowdsourcing.* Cambridge, Massachusetts a London, England: The MIT Press, 2013, s. 117. ISBN 978-0-262-51847-5. Dostupné také z: https://wtf.tw/ref/brabham.pdf.

BROWNE, Malachy; BOTTI, David a WILLIS, Haley. *Satellite images show bodies lay in Bucha for weeks, despite Russian claims.* Online. The New York Times. 2022. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2022/04/04/world/europe/bucha-ukraine-bodies.html.

BURKE, Paul. The Issues in the Collection, Verification and Actionability of Citizen-Derived and Crowdsourced Intelligence During the Russian Invasion of Ukraine. Online. Strategic Panorama. 2022. Dostupné z: https://doi.org/10.53679/2616-9460.specialissue.2022.09.

CORN, Gary. UKRAINE SYMPOSIUM – THE LAW OF CROWDSOURCED WAR: DEMOCRATIZED SUPPLY CHAINS – PART I. Online. 2023. Dostupné z: https://lieber.westpoint.edu/law-crowdsourced-war-democratized-supply-chains-part-i/?fbclid=IwAR3zAAri-TzMwZBKFa02BklRIxM7k1FakwAySz6gjCwgUBgvzdmYWZWb3Po.

COTTLE, Simon. Media and the Arabuprisings of 2011: Research notes. Online. *Journalism*. 2011, roč. 12, č. 5, s. 655-656. Dostupné z: https://doi.org/10.1177/1464884911410017.

DIGOUT, Jacques; AZOURI, Marwan; DECAUDIN, Jean-Marc a ROCHARD, Stephane. Crowdsourcing, Outsourcing to Obtain a Creativity Group. Online. *Arab Economic and Business Journal*. 2013, roč. 8, č. 1-2, s. 6-15. Dostupné z: https://doi.org/10.1016/j.aebj.2013.11.001.

[62] ARONSON, Jay D. a Enrique PIRACÉS. The OTP and ICC Can Take Advantage of Open Source Evidence and Digital Evidence Repositories, Core Elements of Almost All Grave Crimes Investigations, if They Undertake Cultural, Procedural, and Bureaucratic Changes to Create a More Agile and Open Institutional Environment, ICC Forum. 2020. Dostupné z: https://iccforum.com/cyber-evidence#Aronson.

ECK, John E. a Ronald V. CLARKE. Analysis for Problem Solvers. *U.S. Department of Justice.* 2013, s. 19-20. ISBN 978-1-935676-55-3.

FORD, Matthew a Andrew HOSKINS. *Radical War: Data, Attention and Control in the Twenty-First Century.* Spojené Království: C Hurst & Co Publishers, 2022. ISBN 9781787386990.

FRITSVOLD, Erik. What Law Enforcement Leaders Should Know About Intelligence-Led Policing (ILP). Online. N. d. Dostupné z: https://onlinedegrees.sandiego.edu/what-is-intelligence-led-policing/.

GOL, Jiyar. *Syria conflict: The 'war crimes' caught in brutal phone footage*. Online. BBC. 2019. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50250330.

GREEN, Leslie. *The contemporary law of armed conflict*. Manchester: Manchester University Press, 2008.

HERHKOVITZ, Shay. 2020. "Crowdsourced Intelligence (Crosint): Using Crowds for National Security." *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs* 22 (1): 42–55. doi:10.1080/23800992.2020.1744824.

HIGGINS, Eliot. «Факти» Росії про Бучу та реальні докази. Online. Bellingcat. 2022. Dostupné z: https://uk.bellingcat.com/rozsliduvannya/2022/05/10/fakty-rossii-pro-buchu-ta-realni-dokazy/.

HIGGINS, Eliot. The Open Source Hunt for Syria's Favourite Sarin Bomb. Online. Bellingcat. 2020. Dostupné z: https://www.bellingcat.com/news/2020/04/21/the-open-source-hunt-for-syrias-favourite-sarin-bomb/

HIGGINS, Eliot. Volcanoes in Damascus. Online. Bellingcat. 2014. Dostupné z: https://www.bellingcat.com/resources/case-studies/2014/07/15/volcanoes-in-damascus/

HOWE, Jeff. The Rose of Crowdsourcing. Online. WIRED. 2006. Dostupné z: https://www.wired.com/2006/06/crowds/

HUMANITARIAN TRACKER. Syrian Tracker. Online. Humanitarian tracker. 2011. Dostupné z: https://www.humanitariantracker.org/syria-tracker.

IIIM. n. d. "MANDATE." https://iiim.un.org/who-we-are/at-a-glance/

IIIM. "Who We Are." https://iiim.un.org/who-we-are/at-a-glance/

INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 75 UNTS 287, 12 August 1949, https://www.refworld.org/legal/agreements/icrc/1949/en/32227 [accessed 21 July 2024]

KANCELÁŘ GENERÁLNÍHO PROKURÁTORA UKRAJINY. If you became a victim or witness of Russia's war crimes, record and send the evidences! Online. Warcrimes.gov.ua. 2022. Dostupné z: https://warcrimes.gov.ua/en/.

KASS-HOUT, T.; ALHINNAWI, H.; SANY, L.; KAMALI, J. B.; MEIER, P.; SCALES, D., FREIFELD. C. C.; BROWNSTEIN, J. S. a D. KAYE. 2012. "Syria Tracker: Crowdsourcing Crisis Information". Slideshare.net. https://www.slideshare.net/humanitariantracker/syria-tracker-crowdsourcing-crisis information?qid=0e109e1f-8acf4a72-b292-dc5b58327267&v=&b=&from_search=4

KOSTENKO, Aleksei. *Smartphones, crowdsourcing play crucial role in defence of Ukraine.* Online. Central.asia-news. 2022. Dostupné z: https://central.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2022/03/24/feature-03.

MEIER, Patrick. *Crisis Mapping Syria: Automated Data Mining and Crowdsourced Human Intelligence*. Online. Irevolutions. 2012. Dostupné z: https://irevolutions.org/2012/03/25/crisis-mapping-syria/#comments

MERRIN, William a Andrew HOSKINS. "Tweet fast and kill things: digital war". 2020. Digi War (1): 184–193. https://doi.org/10.1057/s42984-020-00002-1

NISSEN, Thomas Elkjer. #TheWeaponizationOfSocialMedia: @Characteristics_of_Contemporary_Conflicts. Online. Research.fak.dk. 2015. Dostupné z: https://research.fak.dk/esploro/outputs/book/TheWeaponizationOfSocialMedia-CharacteristicsofContemporaryConflicts/991815694803741#details

PEŠEK, Karel. *Komparativní případové studie: využití občanského zpravodajství (CITINT) během probíhajícího konfliktu na Ukrajině v porovnání s vybranými soudobými konflikty*. Online. Diplomová práce, vedoucí Miroslav Mareš. Brno: Masarykova univerzita. 2023, s. 119. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/qjy3x/

POLICIE ČR. *Co je to Community policing.* Online. Policie.cz. N. d. Dostupné z: https://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx

ROGERS, A.P.V. *Law on the battlefield*. Manchester: Manchester University Press. 2004.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

SHELDON, Michael. «*Факти» Росії про Краматорськ і реальні докази*. Online. Bellingcat. 2022. Dostupné z: https://uk.bellingcat.com/rozsliduvannya/2022/05/09/fakty-rosiyi-pro-kramatorsk-i-realni-dokazy/

STOTTLEMYRE, Steve a Sonia STOTTLEMYRE. *Crisis Mapping Intelligence Information During the Libyan Civil War: An Exploratory Case Study*. Online. Policy & Internet. 2013, roč. 4, č. 3-4, Dostupné z: https /doi.org/10.1002/poi3.9

STOTTLEMYRE, Steven. HUMINT, OSINT, or Something New? Defining Crowdsourced Intelligence. Online. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence.* 2015, roč. 28, č. 3. Dostupné z: https://doi.org/10.1080/08850607.2015.992760

SVETOKA, Sanda. *Social Media as a Tool of Hybrid Warfare*. Online. Stratcomcoe.org. 2016. Dostupné z: https://stratcomcoe.org/publications/social-media-as-a-tool-of-hybrid-warfare/177

SYRIAN ARCHIEVE. *About: Mission.* Online. Syrian Archive. 2023. Dostupné z: https://syrianarchive.org/en/about.

SYRIAN ARCHIEVE. *Methods and Tools: Open Source Tools and Methods for Open Source Investigations.* Online. 2023. Dostupné z: https://syrianarchive.org/en/about/methods-tools

ŠEVČENKOVÁ, Olga. "*Цифрове поле бою: як інтернет змінив війну*". Focus.ua. 2022. https://focus.ua/uk/voennye-novosti/540302-cifrovoe-pole-boya-kak-internet-izmenil-voynu

TOKAR-OSTAPENKOVÁ, Olena. *Є-помічник! Кращі боти та застосунки під час війни.* Online. National institute for strategic studies. 2022b. Dostupné z: https://niss.gov.ua/news/video/ye-pomichnyk-top-naykrashchykh-zastosunkiv-pid-chas-viyny

TYMOŠENKOVÁ, Oleksandra; KELMOVÁ, Nedia a Pavlo SOLODKO. *Карта бойових дій. Оновлюється.* Online. Texty.org.ua. 2022. Dostupné z: https://texty.org.ua/projects/106137/karta-bojovyh-dij-onovlyuyetsya/

U.S. Department of Justice. Navigate Your Agency´s Path To Intelligence-Led Policing. Online, Policy paper. Washington, 2009. Dostupné z: https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/navigating-your-agencys-path-intelligence-led-policing

UNGERLEIDER, Neal. *The Syrian War Crowdsourcing Experiment*. Online. Fastcompany.com. 2011. Dostupné z: https://www.fastcompany.com/1781570/syrian-war-crowdsourcing-experiment

UNITED NATIONS: GENERAL ASSEMBLY. International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Persons Responsible for the Most Serious Crimes under International Law Committed in the Syrian Arab Republic since March 2011. 2017. https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/462/01/pdf/n1646201.pdf?token=mTFde7Jomj7oUZomMc&fe=true

ÚSTAV ZPRAVODAJSKÝCH STUDIÍ. Zaměření ústavu. Online. 2024. Dostupné z: https://uzs.unob.cz/ustav/zamereni-ustavu/

Prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D. (*1974) is a professor at the Department of Political Science, Faculty of Social Studies, Masaryk University. He is the guarantor of the Security and Strategic Studies study programme and a researcher at the International Institute of Political Science of the FSS MU. He focuses on the research on extremism, terrorism, and security policy in Central and Eastern Europe. He is a member of the Steering Committee of the European Expert Network on Security Issues (EENeT).

Mgr. Karel Pešek (*1999) In 2023, he graduated from the Faculty of Social Studies of Masaryk University with a master's degree in Security and Strategic Studies. From September 2023, he has been an academic staff member at the Institute of Intelligence Studies (ÚZS) at the University of Defence, where he is also studying for a PhD in National Defence Theory. His primary research interests are new intelligence trends, structured intelligence analysis methods, and geographically the post-Soviet space.